

<https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-4-2>

УДК 339.565+339.562(477)

JEL F14

С. О. Іщук

доктор економічних наук, професор, завідувач відділу
проблем реального сектору економіки регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долішнього
НАН України», м. Львів
e-mail: iso.ird@ukr.net
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3698-9039>

О. С. Процевят

провідний інженер відділу проблем реального сектору економіки
регіонів ДУ «Інститут регіональних досліджень імені
М. І. Долішнього НАН України», м. Львів
e-mail: oksanayakhymetc@i.ua
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6713-2820>

ДІАГНОСТИКА ТРАНСФОРМАЦІЙ У ТОВАРНМУ ЕКСПОРТІ РЕГІОНІВ ПІД ВПЛИВОМ ПОВНОМАСШТАБНОЇ РОСІЙСЬКО-УКРАЇНСЬКОЇ ВІЙНИ

Проведено експрес-діагностику ключових трендів експортно-імпорتنних операцій у 2022 р. Проаналізовано експортну активність на мезорівні за результатами розрахунку показників, які характеризують рівень покриття експортом імпорту, товарну експортоорієнтованість економіки, ступінь технологічності експорту, високотехнологічну експортоорієнтованість промисловості. Акцентовано увагу на значній частці продукції, виготовленої з давальницької сировини, у високотехнологічному товарному експорті більшості областей Західного регіону. На підставі оцінювання структури товарного експорту України та її регіонів визначено зміни в експортній спеціалізації останніх за основними товарними групами. Окреслено основні тенденції і проблеми у формуванні та розвитку експортного потенціалу України в умовах протистояння зовнішнім викликам і загрозам. Запропоновано заходи із провадження ефективної державної політики стимулювання вітчизняного експорту та визначено їхні цільові орієнтири з позиції захисту національних інтересів. Доведено необхідність широкомасштабної програми імпортозаміщення, на початковому етапі сфокусованої на стимулюванні інвестицій у ті переробні виробництва, для розвитку яких Україна володіє достатнім сировинним потенціалом.

Ключові слова: експорт, імпорт, структура, продукція, товарна група, спеціалізація, технологічність, регіони.

Ishchuk S., Protseviat O. DIAGNOSTICS OF TRANSFORMATIONS IN REGIONS' COMMODITY EXPORT UNDER THE INFLUENCE OF FULL-SCALE RUSSIAN-UKRAINIAN WAR

The Ukrainian economy is traditionally export-oriented – the export share of goods and services in GDP (in actual prices) was 40.6% in 2021, and in GVA – more than 45 %. The military aggression of the Russian Federation against Ukraine has actualized the problematic topic of strengthening the domestic export potential to ensure the proper level of socio-economic development. Therefore, the Government has announced an orientation towards the export model of the national economy's growth – the goal has been set to increase the share of exports in GDP up to 50%. The purpose of the article is to assess the dynamics and directions of the structural transformations in the commodity exports of Ukrainian regions under the influence of armed aggression by the Russian Federation. The authors conduct an express diagnosis of export-import operations in Ukraine in the conditions of a full-scale Russian-Ukrainian war. The export activity at the meso level is analyzed based on the calculation of indicators that characterize: the export coverage level of imports, the commodity export orientation of the economy, the degree of technological export, and the high-tech export orientation of industry. Attention is focused on a significant share of toll manufacturing products in the high-tech commodity exports of the vast majority of the Western regions. Based on the structural assessment of the commodity exports of Ukraine and its regions, changes in the export specialization of the latter ones by main commodity groups are defined. Key trends and problems in the formation and development of Ukraine's export potential in the face of external challenges and threats are outlined. Measures for the implementation of an effective state policy for domestic export stimulation are offered, and their target orientations from the standpoint of national interest protection are defined. The need for a large-scale import substitution program initially focused on investment stimulation in the processing industries where Ukraine has sufficient raw materials potential for their development (agro-processing and production of finished metal products) is emphasized. Further establishment of the production of goods with high added value will allow changing the product structure of Ukrainian exports toward the increase in the finished products' share of processing industries and mechanical engineering.

Keywords: export, import, structure, products, commodity group, specialization, technological degree, regions.

Постановка проблеми. Національна економіка є традиційно експортоорієнтованою – частка експорту товарів і послуг у ВВП (у фактичних цінах) у 2021 р. становила 40,6%, а у ВДВ – понад 45%. Водночас частка товарного експорту в загальному експорті досягла 83,8%. З огляду на беззаперечну важливість збільшення експортного потенціалу для підвищення конкурентоспроможності національної економіки в умовах посилення зовнішніх викликів і загроз, а також для забезпечення належного рівня соціально-економічного розвитку в Україні одним з пріоритетів затвердженої урядом у березні 2021 р. «Національної економічної стратегії – 2030» було визначено «...підвищити конкурентоспроможність українських товарів та послуг, створити позитивний імідж країни та забезпечити активну участь українського виробника на міжнародних ринках» [1]. Повномасштабна війна російської федерації проти України ще більше актуалізувала проблематику посилення вітчизняного експортного потенціалу. Отже, урядом проголошено намір про орієнтацію на експортну модель зростання національної економіки – за мету поставлено збільшення частки експорту у ВВП до 50%.

Аналіз останніх досліджень. Проблематика розвитку вітчизняного експортного потенціалу ґрунтовно досліджується вченими Національної академії наук України. Наприклад, стратегічні напрями формування експортної стратегії України в умовах повоєнного відновлення національної економіки представлено науковцями Інституту економіки промисловості у [2]. Наголошено, що для розвитку експортного потенціалу потрібно внести зміни у стратегії розвитку територій, які допомогли б органам влади чітко сформулювати інструменти та напрями розвитку потенціалу та забезпечувати інтереси галузей економіки всіма конституційно можливими засобами.

У науково-аналітичному виданні «Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрями забезпечення стійкості» [3], підготовленому науковцями Інституту регіональних досліджень, визначено загрози втрати експортного потенціалу та поглиблення імпортозалежності економіки України внаслідок військової агресії з боку російської федерації. Науковці наголошують, що в перспективі треба налагодити виробництво продукції з високою доданою вартістю, що своєю чергою дозволить змінити товарну структуру українського експорту в напрямі збільшення в ній частки готової продукції переробних виробництв і машинобудування. Трансформацію товарної і географічної структур українського експорту продукції харчової промисловості (зерно-, м'ясо- і молокопереробки) та динаміку товарного експорту АПК в регіональному розрізі детально досліджено у [4].

Науковцями Інституту економіки і прогнозування в науковій доповіді «Виклики майбутнього для промислового розвитку України» [5] визначено детермінанти соціально-економічного зростання

національної економіки в умовах глобальної нестабільності і запропоновано рекомендації та інструменти промислової політики для адекватного реагування на виклики сучасності. У [6] зазначено, що сьогодні в більшості регіонів України застаріла промислова структура підвищила рівень загроз безпеці для національної економіки у війні нового покоління: гібридній, неконтактній, далекобійній, спрямованій на свідоме знищення промислових та інфраструктурних об'єктів. Повоєнна відбудова вітчизняної промисловості, на думку вчених, має базуватися на територіально-галузевої диверсифікації, інноваційному розвитку військово-промислового комплексу та його науковому обґрунтуванні, формуванні нової системи матеріально-технічного забезпечення міжнародної торгівлі.

Метою статті є оцінювання динаміки та напрямів структурних трансформацій у товарному експорті регіонів України під впливом збройної агресії з боку російської федерації.

Основні результати дослідження. Унаслідок повномасштабної російсько-української війни в І півріччі 2022 р. відбулось скорочення обсягів вітчизняного товарного експорту на 24% порівняно з аналогічним періодом минулого року. Серед регіонів найбільших втрат експортного потенціалу зазнала економіка Донецької, Луганської, Харківської, Чернігівської, Сумської, Дніпропетровської і Полтавської областей (рис. 1а). Також на 31,9% відбулось зменшення обсягів товарного експорту з Івано-Франківської області, що стало наслідком падіння (~50%) експорту продукції хімічної промисловості (товарні групи VI і VII), на яку у 2021 р. припадало понад 60% експорту цього регіону. Водночас усі інші області Західного регіону продемонстрували збільшення експортної активності, але найбільшого приросту товарного експорту за аналізований період досягли Одеська (унаслідок зростання експорту насіння соняшника (товарна група П.12) у понад 24 рази) і Черкаська (унаслідок зростання експорту олії (товарна група III) у понад 8 разів) області. Активні військові дії призвели до зменшення частки Донецької області в регіональній структурі експорту до 1,15% (проти 13,38% у 2021 р. і 26% у 2012 р.), а Луганської – до 0,13% (проти 0,32% і 7,72%).

Упродовж шести місяців поточного року товарний імпорт в Україну скоротився на 19,1%. Приріст цього показника продемонстрували лише сім регіонів (рис. 1б). 42,7% імпорту припало на три області: Дніпропетровську, Київську та Львівську. Частка останньої в регіональній структурі імпорту за 10 років збільшилась на 8,77 в. п. (до 17,03%) і стала найвищою в Україні. Водночас за часткою в регіональній структурі експорту (8,02%) Львівська область у 2022 р. посіла третє місце після Дніпропетровської (22,06%) і Запорізької (11,98%), тоді як у 2012 р. була лише 11-ю.

Рис. 1а. Приріст товарного експорту в I півріччі 2022 р., %

Джерело: побудовано на основі [7].

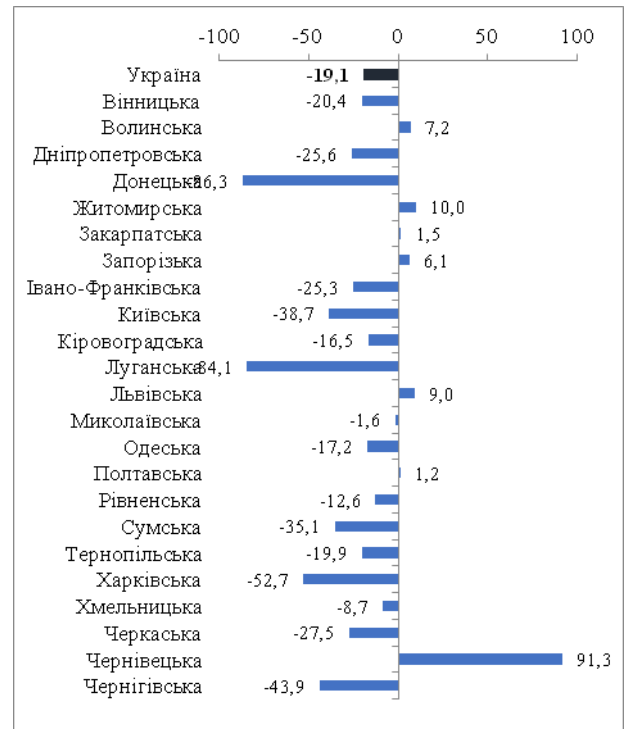

Рис. 1б. Приріст товарного імпорту в I півріччі 2022 р., %

Зміни в динаміці зовнішньоекономічних операцій спричинили зниження коефіцієнта покриття експортом імпорту. Наприклад, якщо значення цього показника в Україні демонструвало стійку тенденцію до зростання і у 2021 р. досягло 93,5% проти 81,3% у

2012 р., то в I півріччі поточного року зменшилось до 90%. Проте за підсумками шести місяців 2022 р. обсяги товарного імпорту переважали обсяги експорту лише у шести областях: Волинській, Житомирській, Київській, Львівській, Харківській і Чернівецькій (рис. 2).

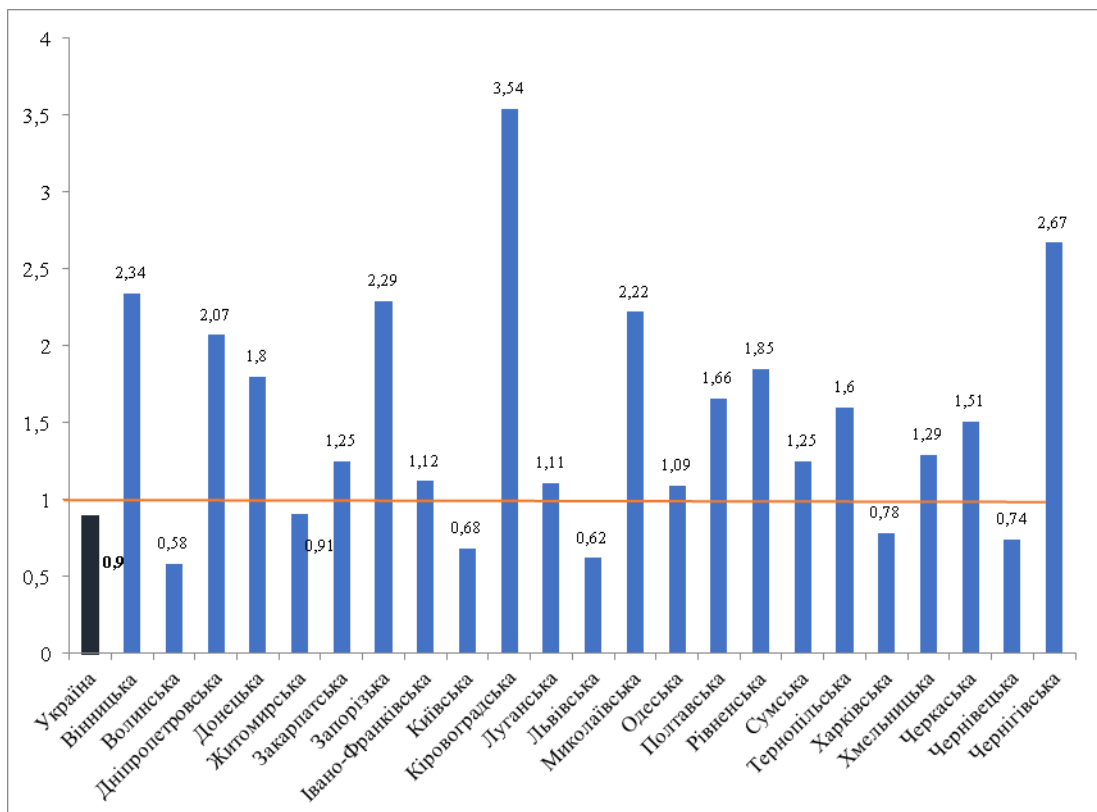

Рис. 2. Коефіцієнт покриття експортом імпорту в I півріччі 2022 р.

Джерело: побудовано на основі [7].

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОГО ПЕРІОДУ УКРАЇНИ

Найменше покриття експортом імпорту – 68% у 2022 р. проти 45,6% у 2021 р. і 41,4% у 2012 р. – було незмінно характерним для Київської області. Це спричинено порівняно значними обсягами товарного імпорту, який надходить у цей регіон (частка Київської області в регіональній структурі імпорту у 2022 р. становила 11,6% проти 14,35% у 2021 р.) за порівняно невеликих обсягів експорту товарів (частка області в регіональній структурі експорту – 5,97% проти 4,85%).

З 2012 р. значення показника *товарної експорторієнтованості* економіки України, який розраховано як співвідношення між величиною товарного експорту та валовим внутрішнім або регіональним продуктом (методику детально представлено у [8]), загалом зменшилось на 6,3 в. п. (до 31,4%). Стабільно високим (>50%) воно було в традиційно індустріальних Дніпропетровській, Донецькій і Запорізькій областях, а також у Миколаївській і Закарпатській областях. Водночас у Луганській області після 2014 р. рівень експорторієнтованості економіки знизився у понад сім разів, що стало прямим наслідком окупації частини цього регіону. Такі дані дають підстави для невтішних прогнозів щодо подальшого розвитку експортного потенціалу областей, які постраждали від повномасштабної військової агресії з боку російської федерації.

Одна з основних проблем національної економіки – низький *ступінь технологічності експорту* (розраховано як співвідношення між обсягами високотехнологічного експорту (товарні групи VI.30, XVI.84-85, XVII.86-89, XVIII.90) і товарного експорту загалом), який зменшився до 10,4% проти 12,5% у 2012 р. Ця вкрай негативна тенденція стала наслідком скорочення обсягів високотехнологічного експорту з України за вказаний період на 33,2%, тоді як товарний експорт загалом скоротився на 19,6%. У регіональному розрізі найсуттєвіше падіння обсягів високотехнологічного експорту упродовж 2013-2021 рр. відбулось в індустріальних регіонах: Дніпропетровській (-65,1%), Донецькій (-83,3%), Запорізькій (-56,5%), Луганській (-98,5%) і Полтавській (-93,7%) областях. Тобто регіони, на які у 2012 р. припадало 63% вітчизняного високотехнологічного експорту, фактично втратили більшу частину інноваційного потенціалу своєї промисловості ще до 24.02.2022 р.

Упродовж 2013-2021 рр. обсяг реалізованої промислової продукції в Україні скоротився на 23,2% (у доларовому еквіваленті). На фоні ще глибшого падіння обсягів високотехнологічного експорту (33,2%) рівень високотехнологічної експорторієнтованості промисловості (розраховано як співвідношення між величиною високотехнологічного експорту та обсягом реалізованої промислової продукції) у 2021 р. становив 5,4% (проти 6,2% у 2012 р.). Після 2014 р. в Дніпропетровській, Луганській, Полтавській, Рівненській, Черкаській і Чернігівській областях частка високотехнологічного експорту в обсязі реалізованої промислової продукції становила <2%. Водночас п'ять областей Західного регіону (Волинська, Закарпатська, Львівська, Тернопільська і Чернівецька) стабільно демонструють порівняно високі (>10%) значення цього показника. Однак

особливістю високотехнологічного експорту з названих областей є висока частка у ньому продукції, виготовленої з давальницької сировини (у середньому ≈90%), яка має чітко виражену тенденцію до подальшого зростання. Здебільшого це продукція машинобудування. Отже, можна констатувати не лише скорочення експорту машин та обладнання, але й зменшення в його структурі продукції українського виробництва.

У вітчизняному товарному експорті загалом домінує продукція промислового виробництва, однак інтеграція України до глобального ринку завжди мала чітко виражений ресурсний характер. Як наслідок, товарна структура експорту має тенденцію до погіршення, що проявляється в зменшенні в ній часток високотехнологічної продукції машинобудування і хімічної промисловості, а натомість – зростанні питомої ваги продукції АПК з низькою доданою вартістю (рис. 3). Наприклад, упродовж 2013-2021 рр. частка продуктів рослинного походження (II товарна група) у структурі українського товарного експорту зросла на 9,44 в. п., зокрема зернових культур (II.10) – на 7,9 в. п. Натомість частка продукції хімічної промисловості (VI товарна група) зменшилась на 3,2 в. п., а продукції машинобудування (XVI товарна група) – на 2,48 в. п. Варто наголосити, що у 2001 р. частка продуктів рослинного походження в експорті становила лише 4,26%, жирів та олій тваринного або рослинного походження – 1,39%, тоді як продукції хімічної промисловості – 9,09%, а недорогих металів та виробів з них – 41,3%.

За підсумками I півріччя 2022 р. в товарній структурі відбулись відчутні зміни, спричинені військовими діями на значній території України, а передусім – блокуванням портів, через які проходило понад 80% вітчизняного товарного експорту. Найбільшого скорочення зазнала частка продукції металургійної промисловості (-5,85 в. п.), обсяги експорту якої зменшились на 43%. Також суттєво скоротився експорт мінеральних продуктів (-39,3%) і продукції хімічної промисловості (-33,7%). Водночас зменшення обсягів експорту жирів та олій на 16,5% супроводжувалось збільшенням експорту плодів і насіння олійних рослин на майже 300%. Дозвіл на експорт насіння соняшника був вимушеним кроком уряду з огляду на технічну неможливість (кардинальне порушення логістики, передусім морської) здійснювати експорт олій у звичних масштабах. Проте будемо сподіватись, що цей крок тимчасовий і після запуску олійного трубопроводу в ЄС через Польщу, а також після нормалізації роботи портів такий дозвіл буде скасовано. Інакше виникнуть ризики подальшого нестабільного функціонування експорторієнтованих переробних підприємств-виробників олій, оскільки олійний сегмент в Україні повністю орієнтований на експорт – внутрішнє споживання становить лише 400 тис. т, а 95% виробленої продукції іде на експорт, який раніше здійснювався переважно морським шляхом.

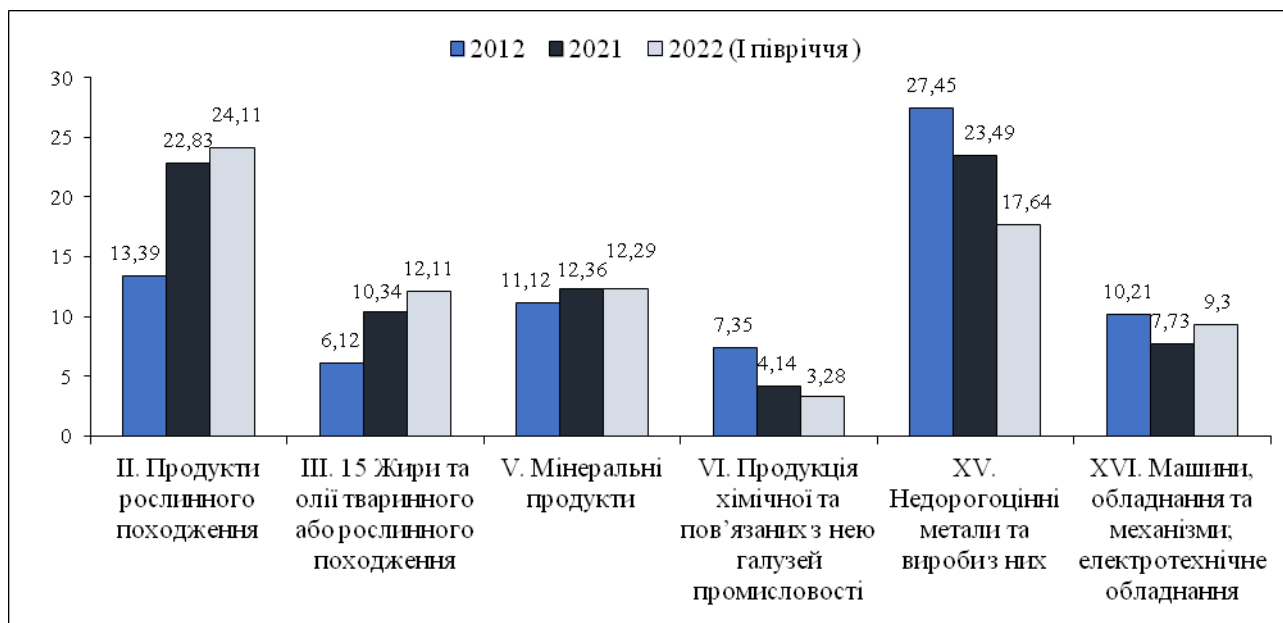

Рис. 3. Структура товарного експорту України (за основними товарними групами), %

Джерело: побудовано на основі [7].

Експортна спеціалізація регіонів України упродовж 2013-2021 рр. зазнала певних трансформацій, проте в I півріччі 2022 р. вона суттєво не змінилася (табл. 1). Наприклад, кількість областей, у структурі товарного експорту яких частка продуктів рослинного походження (товарна група II) перевищила 10%, за останні 10 років збільшилась у

2,3 раза (з 6-ти до 14-ти). Зокрема, зернові культури (товарна група II.10) домінують в експорті Вінницької (26,8% у I півріччі 2022 р.), Миколаївської (50,5%), Одеської (25,9%), Сумської (32,3%), Хмельницької (35,9%), Черкаської (40,8%) і Чернігівської (49,3%) областей, а жири та олії тваринного або рослинного походження (III.15) – Кіровоградської (46,3%).

Таблиця 1

Експортна спеціалізація регіонів України

Товарна група	2012 р.	2021 р.	2022 (I півріччя)
I. Живі тварини; продукти тваринного походження	–	Київська	Київська
II. Продукти рослинного походження	Київська, Миколаївська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернігівська	Вінницька, Київська, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Херсонська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська	Вінницька, Донецька, Житомирська, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Рівненська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Черкаська, Чернігівська
III.15 Жири та олії тваринного або рослинного походження	Вінницька, Кіровоградська, Київська, Львівська, Одеська	Вінницька, Київська, Кіровоградська, Одеська, Черкаська	Вінницька, Кіровоградська, Миколаївська, Одеська, Харківська, Черкаська
IV. Готові харчові продукти	Київська, Херсонська	Кіровоградська, Херсонська	–
V. Мінеральні продукти	Дніпропетровська, Донецька, Житомирська, Івано-Франківська, Кіровоградська, Луганська, Рівненська	Дніпропетровська, Полтавська	Дніпропетровська, Донецька, Львівська, Полтавська
VI. Продукція хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості	Івано-Франківська, Миколаївська, Одеська, Рівненська	Івано-Франківська, Миколаївська	Івано-Франківська, Миколаївська
VII. Полімерні матеріали, пластмаси та вироби з них	Івано-Франківська, Хмельницька	Івано-Франківська	Івано-Франківська
IX. Деревина і вироби з деревини	Вінницька, Волинська, Житомирська, Львівська, Рівненська, Чернівецька	Вінницька, Волинська, Житомирська, Івано-Франківська, Рівненська, Чернівецька	Вінницька, Житомирська, Івано-Франківська, Львівська, Рівненська, Чернівецька
X. Маса з деревини або інших волокнистих целюлозних матеріалів	Чернігівська	Луганська, Чернігівська	Луганська, Чернігівська
XI. Текстиль та вироби з текстилю	Чернівецька	–	–
XV. Недорогоцінні метали та вироби з них	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Луганська	Дніпропетровська, Донецька, Запорізька, Херсонська	Дніпропетровська, Запорізька

Товарна група	2012 р.	2021 р.	2022 (I півріччя)
XVI. Машини, обладнання та механізми; електротехнічне обладнання	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Запорізька, Кіровоградська, Львівська, Миколаївська, Тернопільська, Херсонська, Хмельницька, Чернівецька	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька	Волинська, Житомирська, Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Сумська, Тернопільська, Харківська, Хмельницька, Чернівецька
XVII. Засоби наземного транспорту, літальні апарати, плавучі засоби	Луганська, Полтавська	–	–
XX. Різні промислові товари	Волинська	Волинська, Львівська, Чернівецька	Волинська, Львівська

Примітка. У таблиці представлено товарні групи, частка яких у структурі товарного експорту регіонів перевищує 10%.
Джерело: складено на основі [7].

Кількість регіонів, які спеціалізуються на експорті хімічної та пов'язаних з нею галузей промисловості (товарна група VI), скоротилась наполовину. Також відчутно зменшилась (на 43%) кількість регіонів, у структурі товарного експорту яких понад 10% займають мінеральні продукти (товарна група V). Наочним прикладом погіршення технологічної структури вітчизняного експорту є ситуація в Полтавській області, в якій до 2014 р. домінували залізничні локомотиви (товарна група XVII.86) із часткою 40%, а у наступних роках – руди, шлак і зола (товарна група V.26), частка яких у 2022 р. досягла 68,4%.

Висновки. За підсумками січня-липня 2022 р. можна окреслити такі головні тренди (порівняно з аналогічним періодом 2021 р.) зовнішньоекономічних операцій України:

- основою вітчизняного експорту залишається продукція АПК, частка якої у товарній структурі має тенденцію до подальшого зростання;
- відбувається скорочення поставок за межі України мінеральної продукції (передусім через падіння експорту руди);
- майже вдвічі зменшились обсяги експорту металургійної продукції і на 25% – продукції машинобудування;
- стабільним залишається постачання деревини, продукції деревообробної та целюлозно-паперової промисловості;
- на 18% зріс імпорт готових продуктів харчування (у вартісному виразі), що стало наслідком здорожчання товарів і логістики;
- удвічі зросли обсяги ввезення палива в Україну, що спричинено зупинкою внутрішньої переробки (знищені потужності нафтопереробних заводів) і припиненням імпорту з росії і білорусі;
- скоротився імпорт промислової сировини (хімічної та металургійної продукції), що пов'язано з падінням внутрішнього виробничого споживання через вимушене сповільнення темпів роботи багатьох виробництв.

Попри негативні тенденції в розвитку експортного потенціалу та зовнішньоекономічних операцій загалом, уряд має намір посилювати експортний вектор зростання національної економіки, ставлячи за мету збільшити частку експорту у ВВП до 50%. Окрім того, 75% експортної виручки мають забезпечувати готові товари та послуги, тобто проголошено правильний курс на зниження частки сировинної

продукції в експорті. Для цього уряд має намір і надалі стимулювати бізнес для виходу на зовнішні ринки, підтримуючи його пільговими кредитами та грантами. Наприклад, держава частково компенсуватиме ставку за експортними кредитами на термін від двох до 12 років, які становлять не більше 85% суми зовнішньоекономічного контракту. Однак потрібно наголосити, що зростання експорту в грошовому еквіваленті, яке багато в чому пов'язане зі здорожчанням товарів унаслідок зростання їхньої собівартості та логістики, не є тотожним збільшенню фізичних обсягів поставок. До того ж відійти від сировинної моделі економіки в короткі терміни буде дуже складно, надто в умовах війни та зупинки багатьох виробництв. Проте подолання цієї проблеми лежить у площині компетенцій органів державної влади, які повинні керуватися винятково інтересами національної безпеки як у поточному періоді, так і у стратегічній перспективі. Ідеться, зокрема, про сприяння в доступі до логістичних ланцюгів. Пріоритетом має стати експорт продукції з вищою доданою вартістю, що дозволить збільшити надходження валютної виручки. Наприклад, вартість 1 т олії еквівалентна вартості 3-4 т соняшника або 15 т пшениці.

Україні задля збереження і надалі посилення своїх позицій як традиційно вагомого учасника світового ринку продукції машинобудування, хімії, металургії та інших високо- і середньотехнологічних виробництв належить відійти від пасивного сприйняття ліберальних умов і правил зовнішньої торгівлі (передусім з ЄС) у напрямі повноправної участі в процесах формування цих правил, базуючись на пріоритеті обстоювання національних інтересів. З іншого боку, для покращення сальдо зовнішньоекономічного обороту важливо не лише збільшувати обсяги експорту, але й паралельно скорочувати обсяги імпорту. Стрімке зростання вартості останнього стало наслідком девальвації національної валюти, а також значної інфляції в країнах-членах ЄС (9,1% у серпні 2022 р.) і США (8,3%). Здорожчання імпортованих товарів завдає удару по українському споживчому ринку та економічно руйнує вітчизняні виробництва, а надто хімічні і машинобудівні, ступінь імпортозалежності яких є критично високим (~50%), але водночас стимулює внутрішнє імпортозаміщення.

Отже, у нинішній ситуації уряду потрібно закласти основу для широкомасштабної програми імпортозаміщення, на початковому етапі сфокусовану на стимулюванні інвестицій у ті переробні виробництва,

для розвитку яких Україна володіє достатнім сировинним потенціалом. Ідеться передусім про агропереробку та виробництво готових металевих виробів. Надалі варто налагоджувати (або відроджувати на засадах технологічної модернізації) виробництво продукції з високою доданою вартістю, що сприятиме зміні товарної структури українського експорту в напрямі збільшення в ній частки готової продукції переробних виробництв і машинобудування (в ідеалі – середньо- та високотехнологічних секторів). Запровадження ембарго на імпорту товарів з російської федерації (на яку у 2021 р. припало 8,35% українського імпорту) відкриває нові можливості для вітчизняних компаній, передусім вуглевидобувних і нафтопереробних (у перспективі), а також виробників добрив і комплектування для продукції машинобудування, зокрема тракторних двигунів.

Список використаних джерел

1. Національна економічна стратегія – 2030. *Центр економічного відновлення*: сайт. 2021. URL: <https://nes2030.org.ua/#rec246061582>
2. Іванов С. В., Ляшенко В. І., Осадча Н. В. Стратегічні напрями формування експортної стратегії України в умовах відновлення економіки. *Економічний вісник Донбасу*. 2022. № 1(67). С. 16-27. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1\(67\)-16-27](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1(67)-16-27)
3. *Економіка регіонів України в умовах війни: ризики та напрями забезпечення стійкості* / наук. ред. І. З. Сторонянська; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2022. 70 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»). URL: <http://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf>
4. Іщук С. О., Ляховська О. В. *Розвиток агропереробних виробництв у регіонах України: сировинні аспекти* / наук. ред. С. О. Іщук; ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України». Львів, 2020. 51 с. (Серія «Регіони: моніторинг, прогнози, моделі»).
5. *Виклики майбутнього для промислового розвитку України: наукова доповідь* / ред. Л. В. Дейнеко; НАН України, ДУ «Ін-т екон. та прогноз. НАН України». К., 2022. 184 с. URL: <http://ief.org.ua/wp-content/uploads/2022/06/Vyklyky-majbutnjogo-dlja-promyslovogo-rozvytku.pdf>
6. Дейнеко Л. В., Кушніренко О. М., Ципліцька О. О., Гахович Н. Г. Наслідки повномасштабної воєнної агресії РФ для української промисловості. *Економіка України*. 2022. № 5(726). С. 3-25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003>
7. Зовнішньоекономічна діяльність. *Державна служба статистики України*: сайт. 2020. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>
8. Іщук С. О., Полякова Ю. В., Процевят О. С. Структура та динаміка українського товарного експорту: регіональний вимір. *Регіональна економіка*. 2021. №1. С. 20-29. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-3>
- for economic recovery: Website. Retrieved from <https://nes2030.org.ua/#rec246061582> [in Ukrainian].
2. Ivanov, S. V., Lyashenko, V. I., & Osadcha, N. V. (2022). Stratehichni napryamy formuvannya eksportnoyi stratehiyi Ukrayiny v umovakh vidnovlennya ekonomiky [Strategic Directions for the Formation of Ukraine's Export Strategy in the Context of Economic Recovery]. *Ekonomichnyy visnyk Donbasu – Economic Herald of Donbass*, 1(67), 16-27. DOI: [https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1\(67\)-16-27](https://doi.org/10.12958/1817-3772-2022-1(67)-16-27) [in Ukrainian].
3. Storonyanska, I. Z. (Ed.) 2022. *Ekonomika rehioniv Ukrayiny v umovakh viyny: ryzyky ta napryamky zabezpechennya stiykosti [The economy of the regions of Ukraine in the conditions of war: risks and directions of ensuring stability]*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. (Series «Problems of regional development»). Retrieved from <http://ird.gov.ua/irdp/p20220033.pdf> [in Ukrainian].
4. Ishchuk, S. O., & Lyakhovska, O. V. (2020). *Rozvytok ahropererobnykh vyrobnytstv u rehionakh Ukrayiny [Development of agro-processing industries in the regions of Ukraine: raw material aspects]*. Lviv: Dolishniy Institute of Regional Research of NAS of Ukraine. (Series «Regions: monitoring, forecasts, models»). [in Ukrainian].
5. Deyneko, L. V. (Ed.) (2022). *Vyklyky maybutn'oho dlya promyslovoho rozvytku Ukrayiny [Future challenges for the industrial development of Ukraine]*: Scientific report / Institute of the Economy and Forecasting NAS of Ukraine. K., DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003> [in Ukrainian].
6. Deyneko, L. V., Kushnirenko, O. M., Tsyplitska, O. O., & Hakhovych, N. H. (2022). Naslidky povnomasshtabnoyi voyennoyi ahresiyi RF dlya ukrayins'koyi promyslovosti [Consequences of full-scale military aggression of the Russian Federation for Ukrainian industry]. *Ekonomika Ukrayiny – Ukraine economy*, 5(726), 3-25. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2022.05.003> [in Ukrainian].
7. Zovnishn'oekonomichna diyal'nist' [Foreign economic activity] (2020). *State Statistics Service of Ukraine*: Website. Retrieved from <http://www.ukrstat.gov.ua> [in Ukrainian].
8. Ishchuk, S. O., Polyakova, Yu. V., Protsevyat, O. S. (2021). Struktura ta dynamika ukrayins'koho tovarnoho eksportu: rehional'nyy vymir [Structure and dynamics of Ukrainian merchandise exports: regional dimension]. *Rehional'na ekonomika – Regional economy*, 1, 20-29. DOI: <https://doi.org/10.36818/1562-0905-2021-1-3> [in Ukrainian].

Статтю підготовлено в межах виконання відомчої теми «Наукові засади структурної трансформації промислового сектора економіки регіонів України» (ДР № 0120U002104).

Надійшло 07.07.2022 р.

References

1. Natsional'na ekonomichna stratehiya – 2030 [National Economic Strategy – 2030] (2021). *Center*